

PAZSITZKY LÁSZLÓT KÖSZÖNTJÜK

„Pazsitzky László. 1943-tól főhadnagyként a topográfiai tanfolyam résztvevője a Térképészeti Intézetben. Topográfus. 1944-ben áthelyezték.

Az 1945 előtti állományviszonyt megújítva, 1947-től főhadnagyi rendfokozatban a Térképészeti Intézet hároméves tiszti átképző tanfolyamának hallgatója. 1950-től topográfus, majd kartográfus a Térképészeti Intézetben. 1957-ben tartalékkormányba helyezték, majd rendfokozatától megfosztották. 1992-ben őrnagyi rendfokozatát visszakapta, és tartalékos alezredessé előléptették.”

(Részlet a „Katonai térképészet története III.” c. kiadványból)

Nézem a születési éveket. Megakad szemem 1916. április 4-én. De hiszen 2006 márciusa van, ez az ember, Pazsitzky László a jövő hónapban lesz 90 éves! Kb. 10 éve nem hallottam róla. Felhívom telefonon, nem veszik fel. Felkeresem a lakáson, csengetésemre nem nyitnak ajtót. A névjegyzékben még szerepel a neve. Utánajártam. Él.

A szeretetkórházban meglátogatom. A folyosón egy tolószékben ül és alszik. Gondosan felöltöztetve, ápolt ember benyomását kelti.

Köszöntöm. Nem nagyon tud hova tenni, csak annyit mond, valami rémlik.

Próbálok emlékeztetni: 1952 óta együtt dolgoztunk 14 éven át, közel lakunk egymáshoz, többször beszélgettünk a Szent István park padján, találkozókat szerveztünk a Térképészeti Intézetben, Mélykúti Mihállyal közösen kezdeményeztük őrnagyi rendfokozata visszaadását és alezredessé történő előléptetését.

– Igen? – kérdezi. Aztán:
– Te hol dolgoztál?

Elmondtam, nem nagyon derült fel arca. Beszéltem a parancsnokokról: vitéz Somogyi Endre altábornagyról, Vásárhelyi János ezredesről, Veress László alezredesről, Murányi László őrnagyról...

Annyit mond mindegyik névnel:

– Hogyne; persze, hogy emlékszem rájuk.

Elmondtam a Davidikum fiúnevelő internátust, a Ludovika Akadémiát, az első térképész tanfolyamot, a háborút és több mindent, amiket A Magyar Katonai Térképészet Története könyv II. kötetében saját visszaemlékezésében elmesélt.

Csak annyit válaszolt ezekre is:

– Hogyne, mindenre emlékszem.

Sepsiszentgyörgyre magától tért rá, ahol az I. Honvéd Gyalogezred tisztje volt 1940-ben (bár ezeket nem pontosan tudja).

Aztán mondom a neveket:

– Székely..., Bodó..., Kovács...

A keresztnéveket ő válaszolja:

– Tibor, Jenő, Gábor.

Azt mondja:

– Nagyon szerettem a térképezést, itt is dolgoztam.

– Mit?

– A térképet csinálom.

Mondtam, hogy az idén lesz 90 éves. Csodálkoztam. Felesége másfél évvel ezelőtt elhalálozott, ő ezt nem tudja, azt mondták neki, hogy kórházban gyógyul.

– Milyen a sorod? – kérdeztem.

– Jó.

Kis szünet. Elaludt.

Nézem a valaha sokat dolgozó, alkotó embert, ahogy a tolószékben alszik, a körülötte lévő sors- és kortársaihoz hasonlóan.

Megismert és a régi dolgokra emlékezett, ennyi az egész. A többi a semmibe foszlott. Az, hogy volt, hogy élt, már csak alkotásaiban, elkészített térképeiben, írásaiban létezik.

Lehetne-e valamiféle felköszöntés? Talán a megemlékező szavak nem jutnának el hozzá. A tisztelet érzését már csak magunkban mélyíthetjük el, ebben őt nem részesíthetjük. Fényképet nem készítettem róla. Miért láttassuk őt így? Maradjon számunkra a régi.

Felébredt.

– Mit üzensz volt kollégáidnak, mint mondják el nekik? Nem felelt. Újra elaludt.

Távozásomkor még egyszer megkérdeztem ugyanazt.

– Nagyon aranyosak vagytok, hogy gondoltatok rám – derült kis mosolyra arca – mindenkit szeretettel üdvözlök.

Köszönjük üzenetét, valamennyien tisztelettel köszöntjük.

Barátaival, tisztelőivel tudatjuk: Pazsitzky László nyugállományú mérnök alezredes még él, április 4-én betölti 90. életévét. Jó volt találkozni Laci bácsival.

Dr. Balla János
ny. mk. ezredes

Tisztelt Alezredes Úr, Kedves Tanár Úr!

90. születésnapod alkalmából az „Alma Mater”, a katonai térképészet nevében tisztelettel köszöntünk:

Dr. Szabó Gyula
mérnök ezredes

MH Térképész Szolgálat szolgálatfőnök

Buga László
mérnök ezredes,

HM Térképészeti Kht. ügyvezető igazgató

Az egykori térképész hadmérnök hallgatók részéről ugyancsak szeretettel üdvözlünk:

(Faváry József)

(Joó István)

(Karsay Ferenc)

(Kovács Béla)

(Nagy Jenő)

(Sipos Sándor)

(Szepessy György)

EMLÉKTÁBLA AVATÁS OLTAY KÁROLY PROFESSZOR HALÁLÁNAK 50 ÉVES ÉVFORDULÓJÁNI

Oltay Károly, a magyar geodéziai tudomány és a műszaki felsőoktatás kiemelkedő művelője, a Geodéziai Intézet igazgatója, a MTA levelező tagja, a Nemzetközi Geodéziai és Geofizikai Unió Magyar Nemzeti Bizottságának elnöke, a Magyar Mérnök és Építész Egylet társelnöke, a Magyar Fotogrammetriai Társaság alapítója és elnöke 1955 október 18-án hunyt el Budapesten.

Halála 50. évfordulójának emlékére 2005. november 10-én, a Magyar Tudomány Napján a Magyar Tudományos Akadémia, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, a Magyar Mérnöki Kamara és Budapest Főváros XI. ker. (Újbuda) Önkormányzata emléktáblát avatott a XI. ker. Bartók Béla út 79. sz. házon, ahol *Oltay* professzor 1931–1955 között élt és alkotott.

Az alábbiakban az avatáson elhangzott emlékeztetéseket kívánjuk ismertetni.

*

Dr. Ádám József akadémikus, egyetemi tanár

A Magyar Tudományos Akadémia főtitkára, Meskó Attila akadémikus úr személyes képviselőjében és az Akadémiánk Földtudományok Osztálya nevében kívánom méltatni *Oltay Károly* akadémikust, aki egyetemi tanárként és tudósként is meghatározó egyénisége volt tudományos közéletünknek.

Oltay Károly fiatal egyetemi adjunktusként – báró Eötvös Loránd és professzor elődje, Zágoni Bodola Lajos felkérésére – 1906-ban részt vett a Nemzetközi Geodéziai Szövetség Budapesten rendezett XV. Konferenciájának előkészítésében. *Oltay Károly* a konferencia után kapcsolódott be Eötvös Loránd gravitációs kutatásaiiba. Az 1907–1908-as években, Potsdamban volt felsőgeodéziai tanulmányúton, majd ezt követően évtizedeken át felsőgeodéziai és geofizikai méréseket végzett. Eötvös Loránd halála után *Oltay Károly* három füzetből álló kiadványsorozatban ismertette azokat a geodéziai munkákat, amelyeket a Nemzetközi Geodéziai Szövetség kívánságára végzett a torziósinga-mérések megbízhatóságának bizonyítására. A sorozat címe: *Báró Eötvös Loránd Geofizikai kutatásainak Felső Geodéziai Munkálatai*. A füzetek egyidejűleg magyar és német nyelven is megjelentek.

Oltay Károly személyéhez és tevékenységéhez kapcsolódik a Magyar Geodéziai Intézet létrehozása és működtetése, mely helyileg és szervezetenként a Műegyetem általa vezetett Geodézia Tanszékéhez kötődik. Az Intézet rendszeres működése 1908-ban kezdődött meg azoknak az ellenőrző méréseknek elvégzésével, melyeket a Nemzetközi Geodéziai Szövetség 1906. évi budapesti konferenciája tartott kívánatosnak, s amelyekkel báró Eötvös Loránd az intézetet bízta meg. A Magyar Geodéziai Intézetnek külön személyzete nem volt, jórészt külső munkatársakkal a rendszeres anyagi támogatás hiánya ellenére nemzetközileg is elismert munkát végzett. Az 1908–1945 között működött Intézet munkáját több intézmény – köztük a Magyar Tudományos Akadémia – anyagi támogatása tette lehetővé. Az Intézet működését *A Magyar Geodéziai Intézet Közleményei* c.

kiadványsorozatból ismerhetjük meg, amelyből 1931 és 1944 között 7 füzet jelent meg (5 magyar, 2 pedig német nyelven), amelyek mindegyikét Oltay Károly írta.

A Magyar Geodéziai Intézet fő tevékenysége az invariábilis ingákkal végzett gravitációmérés volt.

Oltay Károly és munkatársai 1908 és 1934 között 113 helyen határozták meg ezzel a módszerrel a nehézségi gyorsulást, és országos hálózat kiépítésére törekedtek. Ezek a mérések nemzetközi szinten is alapvető jelentőségűek voltak, és megelőzték a hazai állami földmérési és geofizikai kutatóintézmények ez irányú gyakorlati igényét. Így a hazai geodéziának nagy haszna volt abból, hogy Eötvös a neki juttatott anyagi támogatásból lehetővé tette egy elég sűrű gravitációs hálózat kifejlesztését.

Oltay Károly 1925-ben megalapította és (részben saját költségén) adta ki a *Geodéziai Közlöny* c. magas színvonalú tudományos folyóiratot, amely csaknem negyed századon keresztül egyetlen szakirodalmi fóruma volt a földmérés és a geodézia hazai művelőinek. Oltay a közlönynek – 1949-ben bekövetkezett megszűnéséig – főszerkesztője is volt.

Oltay Károly 1930–1945 között elnöke volt a Nemzetközi Geodéziai és Geofizikai Unió Magyar Nemzeti Bizottságának, és ő készítette a nemzetközi szervezet részére a tudományos értékű nemzeti jelentéseket is.

Oltayt szoros tudományos kapcsolat fűzte a finn *Bonsdorff* professzorhoz, a Finn Geodéziai Intézet első igazgatójához. Barátságuk és együttműködésük tehette lehetővé, hogy a Finn Geodéziai Intézet a Jäderin-rendszerű invádrótos alapvonalmérő berendezést Budapest Székesfőváros – közelebbről az Oltay által vezetett Városmérési Kirendeltség – rendelkezésére bocsássa. Ez az alapvonalmérő berendezés tette lehetővé a főváros új szabatos geodéziai felmérésének megindítását, ugyanis Oltay irányításával ezzel mérték a főváros centrális háromszögelési hálózatának szigetmonostori alapvonalát. Ez pedig alapul szolgált a székesfőváros térképrendszerének megalkotásához.

Tudományos működése elismeréseként Oltayt a Szent István Akadémia rendes tagjává, a Magyar Tudományos Akadémia 1918-ban, 37 éves korában

levelező tagjává választotta. Ajánlói *Zágoni Bodola Lajos* és *Rados Gusztáv* voltak. A Magyar Tudományos Akadémia 1949. évi átszervezésekor Oltayt méltatlanul és tudományos eredményeit figyelmen kívül hagyva „tanácskozó taggá” minősítették át. Az MTA 1989. évi közgyűlési határozata értelmében rehabilitálták, ekkor kapta vissza Oltay Károly posztumusz levelező tagságát.

Ez az emléktábla emlékeztessen mindannyiunkat Oltay Károly tudományos és tanári érdemeire. A ma élő utódok kötelessége, hogy tovább vigyék a magyar tudomány, ezen belül a geodézia tudományának eredményeit, és kegyelettel emlékezzenek a nagy elődre, Oltay Károlyra.

Dr. Lovas Antal, a BME Építőmérnöki Kar dékánja

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, ezen belül az Építőmérnöki Kar nevében Oltay Károlyt mint a hervadhatatlan érdemeket szerzett egyetemi oktatót, mint egyetemi vezetőt, azaz a három ciklusban megválasztott dékánt (1926–27, 1927–28, 1934–35) és mint iskolateremtő professzort kívánom méltatni.

Tanítómestere és neves professzor elődje *Zágoni Bodola Lajos* javaslatára már egyetemi diplomája megszerzése előtt tanársegéddé, majd 1906-ban, 25 éves korában adjunktussá nevezték ki. *Bodola* professzor betegségére való tekintettel a m. királyi József Műegyetem Tanácsának felterjesztésére *I. Ferenc József* király és császár Oltayt 32 évesen 1913-ban egyetemi tanárrá nevezte ki. Tanszékvezetői működése 42 évig 1955-ben bekövetkezett haláláig tartott.

Tanári működése alatt a Mérnöki – jelenleg Építőmérnöki – Karon a Geodézia tárgy oktatása két évig tartott. A Kar hallgatóinak Geodézia tárgyból szigorlatot kellett tenni, amely a harmadik év után a második szigorlat egyik tárgyát képezte. 1929–30. tanévben a Kar Mérnöki Osztályán bevezették a tagozatosítást, ez az egységes mérnökképzéshez viszonyítva a IV. évfolyamon heti négy óra különbséget jelentett. Oltay ezen a Geodéziai továbbképzés c. tárgyat adta elő.

A Geodéziai oktatás szerves részét képezte a III. évfolyamot követő mérőgyakorlat.

Oltay professzor a mérőgyakorlatokon állandó jelenlétével biztosította a tanulmányi fegyelmet, naponta ellenőrizte az elvégzett mérések pontosságát.

Tanári, egyben szakirodalmi tevékenységének kiemelkedő alkotása a négy kötetes Geodézia tan- és kézikönyv, amely 1919–20-ban jelent meg, és amelyet a Magyar Mérnök és Építész Egylet aranyéremmel tüntetett ki.

Ezt követte 1921-ben a felsőgeodéziai ismereteket magában foglaló Geodézia II. c. kiadvány. A tudományos és gyakorlati geodéziával foglalkozó tan- és kézikönyv már akkor került az egyetemi hallgatók és a geodéziával foglalkozó szakemberek kezébe, amikor hazánkban egyetemi tankönyv alig akadt, műszaki irodalmunk is nélkülözötte az átfogó, magas szintű, magyar nyelvű munkákat.

A négy kötetes Geodézia c. könyv hét kiadást, a Geodézia II. c. könyv négy kiadást ért el.

Tan- és kézikönyvén is érződik az oktató munkáját és az egész életművét átható törekvés, hogy a hallgatót és a gyakorlatban működő szakembereket a mérnöki pontosságra, a hivatásukban nélkülözhetetlen szabatosságra nevelje.

Oktatói szigora mellett a hallgatóság irányában atyai gondoskodás is jellemezte. Évtizedekig tanár-elnöke volt a Műegyetemi Segélyegyletnek – a későbbi Diákjóléti Intézetnek – így sok tehetséges, szegény sorsú hallgatót segített diplomája megszerzésében.

Mai terminológiánk szerint a diákjóléti tevékenységével az „esélyegyenlőséget” segítette elő.

A m. királyi József Nádor Műegyetemen 1940-ben létesítették a Mérnöki Továbbképző Intézetet, melynek jelentős szerepe volt az okleveles mérnökök továbbképzésében.

Oltay irányításával 1940–48 között a geodéziai tudományág hazai kiválóságai 29 továbbképző tanfolyamot tartottak, ebből Oltay személyesen ötöt.

A Műegyetemet 1901-ben jogosították fel, hogy doktori szigorlat és disszertáció alapján doktori címet (dr. techn) adományozzon. Oltay iskolateremtő tevékenységét fémjelzi, hogy korábbi hallgatói közül többen szereztek doktori fokozatot. Közülük is kiemelésre méltó Hazay István, Rédey István és Homoródi Lajos későbbi neves professzorok és egyetemi vezetők. Oltay tanítványai közül az Általános- és Felsőgeodézia Tanszéken jelenleg is három – ma már nyugdíjas – egyetemi tanár található.

Megtisztelő kötelességemnek érzem, hogy fejtekhajtsak a nagy egyetemi elődök között is a legnagyobbak közé sorolható Oltay Károly professzor életműve előtt.

dr. Kovács Gábor, a Magyar Mérnöki Kamara elnöke

(Felolvasta Holló Csaba elnökhelyettes)

A Magyar Mérnök és Építész Egylet jogutódja, a Magyar Mérnöki Kamara nevében kívánok megemlékezni Oltay Károlyról, a tudós akadémikusról, a kiváló professzorról és műszaki közéletünk kimagasló egyéniségéről.

Oltay 1903-ban – 122 esztendeje – szerezte meg kitüntetéses diplomáját, ezzel elnyerte a Magyar Mérnök és Építész Egylet Fábrián díját. Ekkor 22 éves korában figyelt fel a Mérnöki Kamara jogelődje Oltayra, a fiatal tehetségre.

A magyar mérnöktársadalom szempontjából is kimagasló jelentőségű négy kötetes tan- és kézikönyve, 1919–20-ban jelent meg. Ez a magas színvonalú, megjelenésekkor hézagpótló munkát a Magyar Mérnök és Építész Egylet aranyéremmel tüntette ki. Tan- és kézikönyvéből 40 évig nem csak mérnök-generációk sajátították el a geodéziát, de napjainkban is nélkülözhetetlen forrásmunkának tekintjük. Előadásaiból és könyveiből tanulta meg a magyar mérnöktársadalom a mérnöki munkában nélkülözhetetlen rendszerességet és precizitást.

Oltay a műszergyártás területén is maradványt alkotott. Az első világháború alatt alakult ki kapcsolata a hazai műszergyártással, a Magyar Optikai Művek elődjével, a Süss Nándor Optikai és Finommechanikai Rt.-vel. Oltay tervezésével és specifikációja alapján készült a róla elnevezett Oltay-féle szabatos szintező műszer és a prizmás tahiméter. Szintező műszerét évtizedeken át alkalmazták az országos magassági hálózat mérésére, prizmás tahimétere fontos szerepet kapott a székesfőváros szabatos felmérése során, a sokszögoldalok optikai távolság-meghatározásában.

Oltay 1929-ben alapította és 12 évig elnökként vezette a Magyar Fotogrammetriai Társaságot. A Magyar Mérnöki Kamara jogelődjének, a Magyar Mérnök és Építész Egylet társelnöke volt. 1944-ben lett a felsőház tagja, de munkájában már nem vett részt.

A II. világháború befejezése után a Geodéziai Tanszék Oltay irányításával részt vett a felrobbantott

Duna és Tisza hidak újjáépítésének geodéziai munkálataiban.

A mérnökképzés terén kifejtett eredményes oktató és nevelő munkája elismeréseképpen 1954-ben a „Felsőoktatás kiváló dolgozója”, majd 1954-ben életművéért „Munkaéremrend”-del tüntették ki. Az emléktábla felavatásával fejet hajtunk a XX. század első felének egyik legnagyobb mérnök egyénisége előtt, aki fél évszázadot meghaladó életművével halhatatlan érdemeket szerzett a mérnökgenerációk nevelésében.

Balázs Gyula, a XI. ker. Önkormányzat alpolgármestere

Oltay Károlyt, a kiváló professzort, a kiemelkedő tudóst szoros szálak fűzték a főváros XI. kerületéhez, a mai Újbudához.

Az *Oltay* családnak mindig a kerület adott otthont, *Oltay Károly* egyetemi hallgatóként innen járt a Műegyetemre. Amikor a Centrum Házépítő és Ingatlanvállalat megrendelésére 1930–31-ben felépült a Bartók Béla út 79. sz. alatti társasház, *Oltay* professzort az első tulajdonosok között találjuk. 1955. október 18-án bekövetkezett haláláig ebben a házban élt és alkotott.

Életművéből is azokat a mozzanatokat szeretném kiemelni, amit a főváros felvirágoztatásáért tett. Ezen a téren talán legjelentősebb műve a főváros szabatos térképrendszerének megteremtése.

Oltay 1930-ban a magyar delegáció vezetőjeként Zürichben részt vett a Nemzetközi Fotogrammetria Társaság és a Nemzetközi Földmérő Szövetség együttes kongresszusán. Zürichben alkalmá volt tanulmányozni a svájci szabatos városmérést, amelyet Svájcban „telekkönyvi városmérés”-nek neveznek. Hazatérése után minden tekintélyt latba vetette, hogy az akkori székesfőváros részletes, szabatos felmérése megvalósuljon. Erre azért is szükség volt, mert az 1870-es években készült felmérés grafikus térképei 1930-ra már teljesen elavultak. Az új térképrendszer létrehozását igényelte a korszerű városrendezés, valamint az ingatlanok nyilvántartására hivatott telekkönyvi rendszer továbbfejlesztése. A pontosabb ingatlan-nyilvántartás biztosítja a magántulajdon védelmét, a jogbiztonságot, valamint az ingatlanforgalom és ingatlanpiac szilárd alapjainak megerősítését. Budapest Székesfőváros Törvényhatósági Tanácsa 1932-ben – a legnagyobb gazdasági válság idején – három millió aranypengőt szavazott meg az új városmérés megindítására. A munkálatok előkészítésére létrehozott

szakbizottság elnöke *Oltay* professzor lett. A szakbizottság a munkálatok megindulásával Városmérési Kirendeltséggé alakult, amit *Oltay* 1948-ig irányított. A korszerű városmérés alapját az önálló háromszöghálózat képezte. A budapesti centrális háromszögelési hálózat főalappontja azonos a Gellérthegy nevű felsőrendű ponttal, a hálózat alapvonala a Szentendrei szigeten létesült. A háromszöghálózat kifejlesztését 1936-ban szabatos sokszögelés és szintezés követte, 1937-ben – elsőként a budai kerületekben – a birtokelhatárolás. A munkálatokat birtokrendező képesítéssel rendelkező mérnökök – a mai terminológiánk szerint szakmérnökök – végezték. A birtokelhatárolást a szabatos részletmérés követte. A munkálatokban 22 magánmérnöki iroda vett részt.

1944 nyarára elkészültek a budai kerületek térképei, 1948-ra az akkor 14 kerületből álló főváros – még nem volt Nagy-Budapest – térképrendszere. A térképekről ma 60 év múltán is elmondhatjuk, hogy megfelelnek a mai kor pontossági igényeinek.

A II. világháború utáni újjáépítés során *Oltay* irányításával a Műegyetem Geodézia Tanszéke végezte a Szabadság híd, a Petőfi híd, az Erzsébet híd, a Margit híd, az Árpád híd stb. újjáépítéséhez szükséges geodéziai munkálatokat.

A felavatandó emléktábla örökítse meg *Oltay Károly* elévülhetetlen érdemeit, amit, mint iskolateremtő tudós, mint az egyetemi hallgatóságot nevelő professzor és mint a főváros felvirágoztatásáért működő mérnök tett egész élete folyamán.

Nekünk utódoknak megtisztelő kötelességünk, hogy ápoljuk a nagy elődök emlékeit, és továbbvígyük életművüket.

Dr. Sc Horváth Kálmán egyetemi tanár

Hölgyeim és Uraim!

Engedtessek meg, hogy mint *Oltay* professzor 1944–48 között hallgatója, 1949–53 között tanársegédje, 1953-tól adjunktusa, néhány közvetlen élménnyel egészítssem ki az elhangzott emlékbeszédeket.

Oltay professzor emléke, mint szigorú de jóságos oktató, mint rendszerező és precíz mérnök és mint iskolateremtő tudós él az emlékezetemben. Előadásai és annak előkészítése példát mutatott a gondos oktatói munkára. Minden előadását óra nulla perc pontossággal kezdte, 42 évig minden előadását

előkészítette, az előadóterem táblájára körzővel és vonalzóval halványan előrajzolva az ábrákat. Minden képletnek meg volt a helye az ábrák között úgy, hogy logikus sorrendben pontosan követték egymást a képletek és az ábrák. Minden hallgatónak számozott helye volt az előadóteremben, az előtanulmányi eredmények figyelembevételével ő maga osztotta be a hallgatóság ülésrendjét. Az írásbeli vizsgákat a tanszéken kizárólag ő javította, így biztosítva az igazságos és egységes elbírálást.

Tanszékét is következetes szigorral, de jóságos atyaként vezette. Megmaradt bennem mint példakép, tőle tanultam meg a tudomány alázatos tiszteletét, a szakma szeretetét és a hallgatóság kollégának tekintését.

Úgy élt, mint a két világháború között a legtöbb magyar tudós professzor. Élete az emléktáblával megjelölt lakása, egyetemi tanszéke és a Városházán működő városmérési kirendeltség, valamint a Tudományos Akadémia között zajlott. Saját gépkocsival, libériás sofőrrel közlekedett, szabatos időbeosztással az említett négy munkahelye között.

Május-június hónapokat a Geodézia Tanszék nőgrádverőcei mérőgyakorlatán töltötte, majd nyári szabadságát családjá körében a Dalmát tengerpart közelében fekvő Lussin Piccolo Grande szigetén.

Igaz patriotaként 1944-ben ellenezte a III. és IV. évfolyam Németországba való kitelepítését, nem is vett részt a bresloui és a hallei háborús kalandban. Hazájában maradt, az ostromot ennek a háznak az óvóhelyén vészelte át.

A személyi kultusz idejében sok megaláztatás érte. Mind a tudománynak élő tudós nem törekedett vagyona. 30 évi professzori munka eredményeképpen egy ötholdas telket vett Csillebércen, arra készülve, hogy nyugdíjas éveit biztosítandó idővel parcellázni fogja. Az ötholdas telkéért 1950-ben „sváb-hegyi kuláknak” nyilvánították és 12 q széna beszolgáltatására kötelezték, amit Nógrádverőcén vásárolt meg. Tekintve, hogy Rákosinak 10000 mérnökre volt szüksége, a Műegyetem politikai vezetésétől kapott egy vinket, hogy legyen enyhébb a kollokviumokon, majd a geodézia szigorlaton lehetősége lesz egy szigorúbb számonkérésre. Két évfolyam szinte teljes létszámban sikeresen vizsgázott, majd amikor következett volna a szigorlat egy tanulmányi reform megszüntette a geodéziai szigorlatot. A sikeres vizsgákat az egyetem vezetése a geodéziai oktatás fronttörtéreseként értékelte, ezért *Oltay*-t a felsőoktatás kiváló dolgozója címmel tüntették ki.

Az MTA 1989-ben mint levelező tagot rehabilitálta. Meggyőződésem, hogy az előttünk álló emléktábla a nemzet és a mérnöktársadalom rehabilitációját jelképezi. Egyben hirdeti nekünk, akik őt ismerték, hir-

deti a ma élő nemzedéknek és hirdeti az utókornak, hogy kegyelettel emlékezünk *Oltay* professzorra, a XX. század első felének egyik legnagyobb magyar tudósára.

*

Az emlékbeszédek elhangzása után az emléktáblát avató intézmények koszorút helyeztek el az emléktáblán.

Dr. Sc Horváth Kálmán egyetemi tanár

□

MEGEMLEKEZÉS SZÁNTAI LAJOS (1930–2005) TÉRKÉPTÖRTÉNÉSZRŐL ÉS GYŰJTŐRŐL

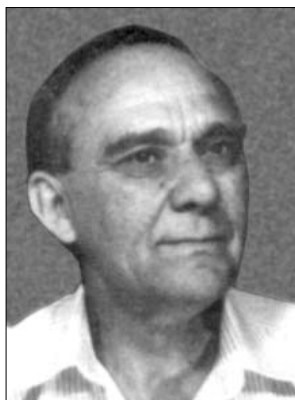
Szántai Lajos 1930-ban, Csongrád városában, tehetős földműves családban született. A csongrádi Batsányi János Gimnáziumban kitüntetéssel érettségizett. Tanulmányai során végig, minden tárgyból jeles osztályzata volt. 1950-ben a Veszprémi Vegyipari Egyetem hallgatója lett. 1953 tavaszán mint „osztályellenséget” eltávolították az egyetemről. Ezután Sztálinvárosban (Dunaújváros) és a Sajómenti Vegyiművekben dolgozott. Később sikerült visszakerülnie az egyetemre, ahol 1956 tavaszán vegyész mérnöki oklevelet szerzett.

Az 1956. novemberi szovjet intervenció következtében Ausztriába, majd Franciaországba került. A Párizs melletti Montessonban élt, egy vegyipari cégnél dolgozott. Boldog házasságában két fiú és két lány született.

Gróf László oxfordi és *Szathmáry Tibor* itáliai gyűjtővel párhuzamosan az 1970-es években kezdte el a magyar vonatkozású térképek felkutatását, gyűjtését, rendszerezését. Aukciókra járt, antikváriumokat látogatott. Európa számos gyűjteményében kutatott, eredeti hungarika mappákat vásárolt, illetve másolatokat szerzett be. Így jött létre a kilencvenes években a Szántai-gyűjtemény, amely több mint ezer térképet tartalmaz.

1996-ban, Magyarország 1100 éves jubileumára, a levert 56-os szabadságharc 40. évfordulójára jelent meg nagy műve, az Atlas Hungaricus. Magyarország

nyomatott térképei 1528–1850, I–II. kötet (Akadémiai Kiadó). A nagyalakú, 780 oldalas térképkatalógus több mint ezer hungarika térkép adatait tartalmazza, a jelentősebb mapákat színes másolatban is megtaláljuk. Az összeállítás nemcsak a Szántai-gyűjtemény, ha-

nem a világ nagy gyűjteményeinek, könyvtárainak „földabroszait” is tartalmazza. Ez a könyv a térkép kedvelőknek, gyűjtőknek, antikváriusoknak, könyvtárosoknak szól. Pótolhatatlan segédeszköz. *Szántai Lajos* a térképgyűjteményét a Térképbarátok társulata ülésén is bemutatta. A szerző utószavában önzetlen, baráti segítségükért köszönetet mond a Magyar Térképbarátok Társulata tagjainak, *Hrenkó Pálnak* és *Raum Frigyesnek* is.

Szántai 1996 után is folytatta kutatásait, az újonnan felfedezett hungarikákat a Cartographica Hungarica térképtörténeti folyóiratban publikálta.

Hazája iránti ragaszkodását, szeretetét bizonyítja, hogy a mintegy ezer térképből álló gyűjteményét a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának juttatta (2003).

Agyát daganat támadta meg, 2005. június 18-án az égi térképmezőkre távozott. Utolsó éveit a Párizs-környéki Maisons Lafitte városkában töltötte. Itt volt templomi búcsúztatása. Chatou temetőjében helyezték örök nyugalomra. 75 évet élt.

Üzenete az élőknek, nekünk szól:

„Jól tudom, hogy a tárgy kimerítve nincs, javításra, bővítésre lesz szükségem.”

Dr. Kisari Balla György
kartográfus

120 ÉVE HALT MEG HALÁCSY SÁNDOR

Nemes, halácsi *Halácsy Sándor* okl. mérnök, a Magyar Mérnök és Építész Egylet alapító tagja, több város kitüntetett szabatos felmérője, az 1878. évi Párizsi Világkiállítás aranyérmese, a Ferenc József rend tulajdonosa, 120 évvel ezelőtt, 1885. március 26-án, Szegeden váratlanul elhunyt [1] [3].*

Halácsy Sándor, Szeged szabad királyi városban látta meg a napvilágot 1837. február 14-én. Még ugyanazon a napon megkeresztelték a felsővárosi r. k. Minorita Plébánián [6]. Polgári családból származott, apja *Halácsy Miklós*, Szeged város főmérnöke volt. Elemi- és alsó-reáliskolai tanulmányait szülőhelyén végezte 1843–1851 között. Ezután apja beíratta a pozsonyi r. k. Felső-reálgimnáziumba, ahol 1854-ben sikeres érettségi vizsgát tett. Rövid ideig részt vett apja mérnöki irodájának munkáiban, majd 1855-ben beiratkozott a bécsi műegyetemre. 1859-ben kitűnő minősítésű mérnöki oklevelet szerzett [4].

Halácsy Sándor az egyetem elvégzése után – *Imre* öccsével együtt – újra bekapcsolódott apja mérnöki irodájának munkáiba. Nagy szükség is volt erre, mert apja már régóta betegeskedett, és az általa korábban elvállalt munkákat sem volt már ereje folytatni. Így Várad, Gyula és Püspökladány felmérésének befejezése után került sor a nagyszabású halasi munkára, melyet már az ő irányítása alatt, 1862–1864 között – több mint 100 000 hold terület-

* A cikk még 2005 októberében jutott el a Szerkesztőségbe, de anyagtorlódás miatt csak most kerül közlésre. (A szerző megjegyzése)

2006. január 31. – május 31.

című kiállítás

A kiállítás megtekinthető

hétfő kivételével 10–17 óráig

A belépés mindenki számára díjtalan!

Helyszín: **Magyar Földrajzi Múzeum,**

2030 Érd, Budai út 4.

Tel: (23) 363-036,

e-mail: foldrajzi.muzeum@vivamail.hu,

webcím: www.foldrajzimuzeum.hu

ten – példásan végeztek el [4]. Neve ekkor már országos hírvé vált, és 1865-ben a Halácsy-féle iroda Pestre költözött. [1].

1866 őszen öccsével és apjával megpályázta és elnyerte Pest szabad királyi város 20 000 holdat kitevő és 9700 birtoktestet tartalmazó, teljes bel- és külterületének háromszöglelését, sokszöglelését, részletmérését és térképezését [8]. A munka során meghatározásra került több mint 600 háromszöglelési és kb. 2400 sokszöglelési (poligonometriai) pont. Felfektettek és térképeztek 1:720, ill. 1:1440 méretarányban 264 db ún. üvegszelvényt. Kiszámítottak 8000 szabályzási (numerikus) pontot, mely már az egyesített főváros városrendezését és utcaszabályozását szolgálta [8]. A munka hat évig tartott és 1872 végére készült el. Az időigényt indokolja, hogy a számításokat hét, ill. tízjegű logaritmus táblázat segítségével végezték.

Halácsy Sándor élete fő munkájához nagyon ragaszkodott, ezért annak átadása után, 1873-ban megpályázta és elnyerte Budapest főváros tanácsa mérnöki hivatalának (földmérési szakosztály) vezetését. Ezt a beosztást tíz évén át látta el. Közben a munkarészekkel több nemzetközi kiállításon (Bécs 1873, Szeged 1876, Párizs 1878, Velence 1881) vett részt, és nyert érem, illetve oklevél elismerést. Törekvéseit legfelsőbb szinten is elismerték, és 1879-ben Ferenc József renddel tüntették ki [7].

Kammermayer Károly Budapest főváros első polgármestere így jellemezte Halácsy Sándort: "Kétségtelen, hogy a főváros tanácsa nevezett mérnök urat fentiekben vázolt érdemeiért és különösen egyéni jelleménél, szakképzettségénél, pontosságánál és

HALÁCSY SÁNDOR Basilides Sándor rajza (1976)

Basilides Sándor 1976-ban készült rajza Halácsy Sándorról

lelkismeretességénél fogva örömmel vállalja őt magáénak [8]. Raam Frigyes Halácsy emlékét ezekkel a szavakkal bírta ránk: „Jelentős szerepet töltött be a felmérési munkák szervezésében, kivitelezésében. A mai nemzedéknek és a következő generációnak feladata, hogy érdemes elődüket a magyar földmérés történetében az őt megillető helyre sorolja be, és emlékét méltó módon örökítse meg” [2] [3].

Az 1879. évi márciusi, nagy szegedi árvíz után Halácsy azonnal szülővárosa segítségére sietett, és 1880-ban – rövid néhány hónap alatt – elkészítette az elpusztult Szeged rekonstrukciójának alapját képező városrendezési és újjáépítési helyszínrajzokat. Az akkor újjáépült Szeged mai utchálózatának alakzata szinte kizárólag az ő elképzelése alapján valósult meg [1].

Halácsy Sándor 1883-ban fővárosi állásáról lemondott, és elvállalta a Maros-Tisza melletti ártérfejlésének nagy munkáját. Nem sokkal később, életének 48. évében, 1885. március 26-án, Szegeden, munka közben váratlanul érte a halál. Földi maradványait a budapesti Kerepesi (Fiumei úti) Temetőben, a 18-3-35 sz. sírhelyben helyezték örök nyugalomra. Vele nyugszik még felesége és kiskorú két gyermeke is. Sajnos a sír ma már jeltelessé vált, mert a 18-as parcellát 1974-ben (a Temetőnek Nemzeti Pantheon-ná nyilvánítása kapcsán) föld felett lebontották, de a Fővárosi Temetkezési Intézet Rt. Tájékoztatója szerint: "...az elhunytak földi maradványai a nyugóhelyükön maradtak" [5].

2017/10/12

Keresztlevél

2017.10.12. 11:17:17

A keresztlelét, a keresztség elvégzése, a keresztség helye, a keresztség időpontja, a keresztség helyén a keresztség elvégzéséért felelős személyek nevei, a keresztség elvégzésének helye, a keresztség elvégzésének időpontja, a keresztség elvégzésének helyén a keresztség elvégzéséért felelős személyek nevei, a keresztség elvégzésének helye, a keresztség elvégzésének időpontja, a keresztség elvégzésének helyén a keresztség elvégzéséért felelős személyek nevei.	
A keresztség helye, a keresztség időpontja, a keresztség helyén a keresztség elvégzéséért felelős személyek nevei, a keresztség elvégzésének helye, a keresztség elvégzésének időpontja, a keresztség elvégzésének helyén a keresztség elvégzéséért felelős személyek nevei.	Szeged, 1867. február 14.
A keresztség helye, a keresztség időpontja, a keresztség helyén a keresztség elvégzéséért felelős személyek nevei, a keresztség elvégzésének helye, a keresztség elvégzésének időpontja, a keresztség elvégzésének helyén a keresztség elvégzéséért felelős személyek nevei.	ARST. Szeged, 1867.
A keresztség helye, a keresztség időpontja, a keresztség helyén a keresztség elvégzéséért felelős személyek nevei, a keresztség elvégzésének helye, a keresztség elvégzésének időpontja, a keresztség elvégzésének helyén a keresztség elvégzéséért felelős személyek nevei.	Halácsy Sándor, a keresztség elvégzéséért felelős személy.
A keresztség helye, a keresztség időpontja, a keresztség helyén a keresztség elvégzéséért felelős személyek nevei, a keresztség elvégzésének helye, a keresztség elvégzésének időpontja, a keresztség elvégzésének helyén a keresztség elvégzéséért felelős személyek nevei.	Halácsy Sándor, a keresztség elvégzéséért felelős személy.
A keresztség helye, a keresztség időpontja, a keresztség helyén a keresztség elvégzéséért felelős személyek nevei, a keresztség elvégzésének helye, a keresztség elvégzésének időpontja, a keresztség elvégzésének helyén a keresztség elvégzéséért felelős személyek nevei.	Halácsy Sándor, a keresztség elvégzéséért felelős személy.
A keresztség helye, a keresztség időpontja, a keresztség helyén a keresztség elvégzéséért felelős személyek nevei, a keresztség elvégzésének helye, a keresztség elvégzésének időpontja, a keresztség elvégzésének helyén a keresztség elvégzéséért felelős személyek nevei.	Halácsy Sándor, a keresztség elvégzéséért felelős személy.
A keresztség helye, a keresztség időpontja, a keresztség helyén a keresztség elvégzéséért felelős személyek nevei, a keresztség elvégzésének helye, a keresztség elvégzésének időpontja, a keresztség elvégzésének helyén a keresztség elvégzéséért felelős személyek nevei.	Halácsy Sándor, a keresztség elvégzéséért felelős személy.
A keresztség helye, a keresztség időpontja, a keresztség helyén a keresztség elvégzéséért felelős személyek nevei, a keresztség elvégzésének helye, a keresztség elvégzésének időpontja, a keresztség elvégzésének helyén a keresztség elvégzéséért felelős személyek nevei.	Halácsy Sándor, a keresztség elvégzéséért felelős személy.

Halálának 120. évfordulója alkalmával emlékezünk most büszkeséggel és őszinte tisztelettel *Halácsy Sándor* vállalkozó mérnökre, pest város felmérőjére, a párizsi világkiállítás aranyérmesére, a Ferenc József rend kitüntetettjére, a magyar geodézia kiváló egyéniségére.

Dr. Székely Domokos

IRODALOM

1. *Ney Béla*: Meghalt Halácsy Sándor (Magyar Mérnök és Építész Egylet közlönye; Heti értesítő 1885/15.)
2. *Raum Frigyes*: Magyar Földmérők arcképcsarnoka I. kötet. BGTV 1976.
3. *Raum Frigyes*: Magyar földmérők rövid életrajza (Geodézia Rt. 1996.)
4. *Futaky Zoltán*: Adatok a magyar geodézia történetéhez (Geod. Közl. 1936/5–8. sz.)
5. A Fővárosi Temetkezési intézet Rt. levele
6. Szeged város Polgármesteri Hivatal Oktatási és Kulturális irodájának levele Halácsy Sándor születéséről
7. *Halácsy Sándor*: Kérelem Budapest Főváros Tanácsához. (Fővárosi Levéltár, 1873. XII. 8.)
8. *Kammermayer Károly*: Hatósági Bizonyítvány Halácsy Sándor munkásságáról (Fővárosi Levéltár, 1882. V. 4.)

75 ÉVE JELENT MEG A MAGYAR FOTOGRAMMETRIAI TÁRSASÁG ELSŐ ÉVKÖNYVE

Lapunk 2004/5. számában visszaemlékezés jelent meg a Magyar Fotogrammetriai Társaságról, megalakulásának 75. évfordulója alkalmával. Ott a következőket írtam: „...az 1931. évi közgyűlésen elhatározták, hogy minden esztendőben évkönyvet adnak ki, melynek szerkesztésével a mindenkori főtítkárt bízzák meg.” Ilyen előzmények után, 75 évvel ezelőtt, 1931 májusában jelent meg a társaság első Évkönyve, dr. Rédey István főtítkár szerkesztésével.

Előszavában *Oltay Károly* professzor, a társaság elnöke így szólt az olvasókhöz: „...úgy érzem, hogy az Évkönyv megjelenése ... nemcsak mérföldköve a magyar fotogrammetria fejlődésének, de egyúttal ünnepe a magyar tudományos világnak is. Az Évkönyv – a nehéz viszonyok miatt – egyelőre csupán szerény kerettel és tartalommal jelenhetett meg, de így is sok széppel biztató, erőteljes kezdeményezést jelent.

1 Az 1928–33-as nagy világgazdasági válságról van szó.

A MAGYAR FOTOGRAMMETRIAI TÁRSASÁG ÉVKÖNYVE

1931. ÉVRE

Összeállította:
Dr. RÉDEY ISTVÁN
főtítkár

I. ÉVFOLYAM

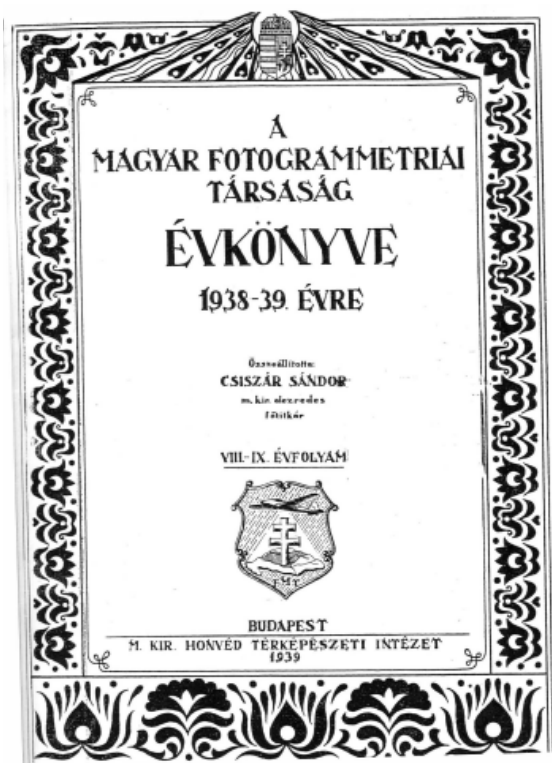
BUDAPEST
M. KIR. ÁLLAMI TERKEPESZET
1931.

Amikor – mint a társaság elnöke – újtára bocsátom az első magyar fotogrammetriai Évkönyvet, kérem az olvasókat, fogadják e művet azzal a szeretettel és hazafias lelkesedéssel, amellyel azt a szerkesztők és a munkatársak önzetlen és lelkes tábora létrehozta.”

Az 1931-es Évkönyv – tartalmát tekintve – először részletesen beszámolt a Társaság bel- és külföldi tevékenységéről, majd teret biztosított *Kruttschmitt (Medvey) Aurél*, *Szűts Lajos*, *Károssy István* és dr. *Rédey István* tanulmányainak. Végül ismertette a Társaság alapszabályzatát és tagjainak névjegyzékét is.

Az Évkönyv következő (második) száma 1932 decemberében jelent meg. Ennek előszavában *Oltay* professzor így írt: „...Sajnos a viszonyok nem voltak kedvezőek, a súlyos gazdasági válságból ránk zúduló bajok közt nem volt meg az a nyugodt atmoszféra, amelyet az elmélyülő kutató tevékenység okvetlenül megkíván...”, majd a következő szavakkal fejezte be: „...Ámde ezen kívül ... biztosan hisszük, hogy évkönyvünket a magyar közönség, a komoly törekvéseket megillető megértéssel fogja fogadni.”

Az Évkönyv Tudományos Közlemények részében helyet kapott dr. *Tárczy Hornochn Antal* professzor „A fotogrammetria a bányászat szolgálatában” c. tanulmánya, valamint a magyar fotogrammetriai szótár tervezete is.

Egy évvel később, 1933 decemberében jelent meg az Évkönyv következő (3.) kötete. A társasági közleményeket követő tudományos ismertetések között nagy feltűnést keltett Vöröss Józsefnek (az akkor igen modernnek számító) Wild-féle autográfól közölt ismertetése. Itt találkozhatunk a későbbi főtitkár, Csiszár Sándor első tanulmányával is.

A negyedik kötet 1934 karácsonyára került az olvasó asztalára. A világgazdasági válság elmúltával, a hangvételből már érezhető a hazai gazdasági élet szerény mértékű javulása is. A tudományos közlemények között találjuk Vöröss József Zeiss Planigráf és Hankó Géza a finn Neonen-féle kamarának ismertetését. *Oltay* a kötet értékelésénél azt írta, hogy „...az Évkönyv változatos tartalmával a külföld előtt is igazolhatjuk a geodézia eme jelentős, különleges diszciplinájának (tudományának) hazai, úgyszólván intézményes művelését.”

Másfél évvel később, 1936 májusában jelent meg az évkönyv-sorozat következő kötete. Itt már azon is lemérhető a gazdasági javulás, hogy az Évkönyv terjedelme mintegy 50%-kal (30 oldallal) haladta meg az előző számot. A tudományos közlemények között találjuk Szűts Lajos beszámolóját a Nemzetközi Társaság 1934. évi párizsi kongresszusáról és a magyar delegáció ottani kiváló szerepléséről. Ugyanitt

találkozunk először *Niklasz László* tanulmányával és az olasz Szantoni-cég legújabb fotogrammetriai műszereinek ismertetésével.

1936. évtől kezdődően kettős évkönyvek jelentek meg. A hatodik kötet az 1936–37. év, a hetedik kötet az 1938–39. év, míg a nyolcadik (és egyben az utolsó) kötet az 1940–41. év aktuális bel- és külföldi szakmai eseményeit tartalmazza. Időközben a társaság életében is változás állt be, mivel 1938-tól *Csiszár Sándor* váltotta fel *dr. Rédey Istvánt* a főtitkári székben, és ennek megfelelően ő lett a hetedik és nyolcadik kötet szerkesztője is.

1940 februárjában megjelent hetedik kötetet *Oltay* professzor a következő szavakkal bocsátotta útjára: „...A mostani, 1938–39. Évkönyvünk díszesebb külső alakja már jelzi, hogy ez ünnepi szám. Jelzi, hogy a társaság elérte, sőt túl is haladta az első tíz évet, és ezzel beigazolta létjogosultságát.” *Oltay* az előszót a következőkkel fejezte be: „...most, amikor visszatértünk a tíz évi együttműködésre (t. i. a tagsággal), akkor kedves kötelességünk újra kifejezni őszintén átértett hálás köszönetünket, ... és kérni támogatásukat a jövőre is.”

A nyolcadik (és egyben utolsó) kettős szám, az 1940–41. évi már jelezte, hogy hazánk belépett a II. világháborúba². Az Évkönyv terjedelme is csak mintegy harmada az előző számnak. Időközben az Évkönyvet kiadó Áll. Térképészeti Intézet a nevét Honvéd Térképészeti Intézetre változtatta. *Oltay* professzor ezt az utolsó számot a következő szavakkal bocsátotta útjára: „...be kell igazolnunk kulturális fejlettségünket, és ezért a társaság a maga működésének szűk területén is mindig arra törekedett, hogy *Széchenyi* szerint ezen a téren se legyünk alábbvalóak Európa többi népénél.” Ma is érdemes e szavakat megszívlelni.

Dr. Székely Domokos

IRODALOM

1. A Magyar Fotogrammetriai Társaság évkönyvei (1931–1941) (kiadta a m. kir. Honvéd Térk. Intézet)
2. Székely Domokos: 75 éve alakult meg a Magyar Fotogrammetriai társaság (Geod. és Kart. 2004/5. szám)
3. Székely Domokos: A Magyar Fotogrammetriai Társaság működése (Geod. és Kart. 1970/1. szám)
4. Rédey István: Az Osztrák Fotogrammetriai Társaság 25 éves jubileuma (Az MFT 1932. Évkönyve)
5. Székely Domokos: Megemlékezés dr. Eduard Doležal bécsi professzorról, halálának 50. évfordulóján (Geod. és Kart. 2005/6. sz.)